

Одабрани одломак из књиге Студије из српске религије и фолклора Веселина Чајкановића представља занимљив приказ народних предања о лековитим биљкама, цвећу и дрвећу. Према раније важећим класификацијама усмене прозе, под легендама и скаскама најчешће су се подразумевала управо предања.

Српске скаске и легенде у којима су главни носиоци радње дрвета и биљке имају претежно етиолошки карактер. У њима се говори о постанку каквог дрвета или биљке, или какве његове особине, или се објашњава њихова популарност, односно непопуларност, међу људима, и тако даље. Један велики број таквих скаски везује се за догађаје и личности из Старога и Новог завета; понекад се те скаске везују за хришћанске свеце, и у том случају долазе, сасвим разумљиво, национални српски свеци на прво место.

Из „старозаветне” – ако је тако можемо назвати – групе најпопуларнија је скаска о постанку једне нарочите врсте јабуке која се зове адамчица, и о постанку „јабучице” у грлу. Јабучица коју људи имају у грлу (а жене је немају) постала је од јабуке коју је Ева дала Адаму, па је он (од страха кад је угледао Бога) није прогутао, него му је остала у грлу. /.../ Што се тиче јабуке „аддамчице” коју је Ева дала Адаму, и на њој се још и данас виде пет бразда од Евиних прстију. /.../ О створењу света и о постанку различитих ствари говоре скаске о купини, ружи, лешнику, кромпиру. Од крви која је пала на земљу из Божијег малог прста створена је лоза, и због тога се њен род узима за причест. Ђаволу то буде криво, па хтеде и да сам створи још бољу лозу, и одсече себи прст, али из његове крви никне купина. Због тога не ваља окусити купину пре грождја, „јер се онда ђаво радује”. /.../ Ружино трње и цвет постали су овако. Бог се једном разгневио на ђавола, и наредио анђелу да га ухвати. Али ђаво буде бржи, и анђеол не могадне учинити ништа. Зато Бог рече анђелу да, кад појури ђавола, рашири пред њим ружино шибље, па ће се ђаво заплести. Тако се и деси. Онда ђаво прокуне ружу да на њој изникне трње, а Бог са своје стране благослови је да носи најлепши цвет. /.../ Скаске о постанку лешника, и постанку кромпира, имају шаљив карактер. Беспослена баба молила је Бога да јој да „јал’ ушицу, јал’ бушицу, ја орашчић, ја лешничкић” да би се забавила. И Бог јој све то дао, и тако су постале ваши, буве, ораси, лешници. /.../ А кромпир створио је Бог за љубав сиротиње – „да би и сиротиња имала коме да гули кожу”! Од старозаветних личности спомињу се, у овим скаскама, Аврам и Нимрод (код муслимана), и цар Давид. Кад је Нимрод са својим људима хтео да спали Аврама, дала је своје дрво јасика, а зелембаћ је потпиривао ватру; само трешња не хтеде никако горети: и зато јасика непрестано трепери, зелембаћа свако убија, а трешња је света. /.../ У посвећивању цара Давида играла је извесну улогу крушка. Некакав краљ није ишао никада у цркву да се моли Богу, него под крушку („крушчица је моја црквица”); и молитве му помогоше, јер се он посвети, и постаде „краљ Давид”. Најзад, у неким скаскама реч је о рају како га наш народ замишља, и који је једним делом постао према обрасцу старозаветног Едена. Због чега се јабуке петроваче не смеју јести пре Петровдана? Тог дана свети Петар у рају затресе јабуково дрво, и деца дотрче да купе јабуке; али свети Петар даје само оној деци да једу чије мајке до тога дана нису окусиле јабуке. /.../ Иначе су нашем народу познате козмолошке и есхатолошке скаске о растињу, али без формалне везе са Старим заветом и његовим апокрифима. Сва земља стоји на гранама великога глога, и за тај глог везан је велики црни пас. Тај пас једнако глође глог, па кад га скоро сасвим преглође, он стане вући из све снаге да би га прекршио. Тако настаје земљотрес. Али земља ипак не пропадне, јер онда свети Петар прекрсти штапом, и глог опет постане цео. /.../ Један од знакова да долази смак света биће у томе што ће на земљи нестати пшенице. /.../ Циклусу о крађи и прекрађи сунца припада, можда, мотив како је ђаво, кад је украо сунце, обесио га на букву да светли само њему. /.../ У једном веровању из Босне имамо познати мотив да је човеку немогуће да стекне бесмртност. Ту се прича да би семе од белог лука могло учинити човека бесмртним; али да га је немогуће наћи, јер га виле покупе: зато оне и живе док им се живот не досади, и онда га од себе одбаце, па без бола умру. /.../

* Веселин Чајкановић, Студије из српске религије и фолклора 1925–1942, СКЗ, БИГЗ, Просвета, Партенон М.А.М, Београд, 1994, стр. 461–463.

* Преузето из: Зона Мркаљ, „Наставна теорија и пракса 2”, Српски језик и књижевност у старијим разредима основне школе, Издавачка кућа „Klett”, Београд, 2010.